

Sygn. akt IV CSK 724/16

POSTANOWIENIE

Dnia 12 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Jóskowiak

w sprawie z wniosku A. K.

przy uczestnictwie P. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.

o ustanowienie służebności przesyłu,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 12 października 2017 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w O.

z dnia 27 czerwca 2016 r., sygn. akt IX Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd I instancji ustanowił na nieruchomości wnioskodawcy służebność przesyłu na rzecz uczestnika, której treścią jest prowadzenie przez obciążone nieruchomości urządzeń do przesyłu gazu oraz korzystanie z nieruchomości w zakresie niezbędnym do dokonywania konserwacji, remontów i modernizacji urządzeń, wraz z prawem wjazdu i wejścia w tym celu na teren nieruchomości. Sąd ten zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawcy kwotę 74.532 zł tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu.

W postępowaniu apelacyjnym, wszczętym apelacją uczestnika, istota sporu sprowadzała się do kwestionowania ustalonej szerokości pasa nieruchomości obciążonej służebnością co przekładało się na wysokość wynagrodzenia. Zdaniem apelującego, przyjęta szerokość 4 m jest nadmierna, a dla prawidłowego korzystania ze służebności wystarczająca jest strefa 1 m, skutkująca odpowiednio niższą wysokością należnego wynagrodzenia.

Sąd odwoławczy zaskarżonym obecnie skargą kasacyjną postanowieniem oddalił apelację podzielając ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną, dokonaną przez Sąd Rejonowy.

Uznał, że służebność przesyłu musi obejmować także strefę ochronną, której istnienie jest elementem ograniczenia prawa własności nieruchomości, będąc elementem służebności i posiadania w zakresie służebności, ponieważ uwzględnia ograniczenia właściciela nieruchomości związane z posadowieniem i utrzymaniem urządzenia przesyłowego.

Sąd odwoławczy podzielił wnioski wynikające także z uzupełniającej opinii biegłego, tj. dowodu przeprowadzonego w postępowaniu apelacyjnym, że pas szerokości służebności, poza pasem eksploatacyjnym, powinien uwzględniać ograniczenia władania gruntem spowodowane obecnością gazociągu.

Wysokość ustalonego wynagrodzenia Sąd drugiej instancji uznał za odpowiednią, tj. stanowiącą ekwiwalent wszystkich korzyści, których właściciel nieruchomości został pozbawiony w związku z jej obciążeniem, a więc wymagającą określenia z perspektywy interesów ekonomicznych właściciela nieruchomości.

W ocenie Sąd odwoławczego szerokość pasa służebności nie jest wyłącznym kryterium oceny wysokości odpowiedniego wynagrodzenia, które powinno uwzględniać cały uszczerbek spowodowany ustanowieniem służebności przesyłu, w tym także zmniejszenie wartości nieruchomości. Za okoliczność obojętną dla określenia odpowiedniego wynagrodzenia uznał Sąd bliżej nieokreśloną wysokość otrzymanego przez wnioskodawcę odszkodowania za zniszczenie upraw będące następstwem budowy gazociągu.

Wyrok Sądu drugiej instancji zaskarżył w całości uczestnik, opierając skargę kasacyjną na obu podstawach kasacyjnych.

Zarzucał błędną wykładnię art. 305¹ k.c. oraz art. 305² § 2 k.c. przy określaniu wysokości odpowiedniego wynagrodzenia, przez nieuwzględnienie, że służebność przesyłu polega na korzystaniu z nieruchomości w tzw. pasie eksploatacyjnym, a który to pas służebności nie jest tożsamy z tzw. strefą kontrolowaną. Ustalenie wysokości odpowiedniego wynagrodzenia powinno uwzględniać obszar rzeczywistego zakresu korzystania z nieruchomości, wywodzi skarżący.

Niewłaściwe zastosowanie § 10 ust. 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 23 kwietnia 2013 r. uzasadniono bezpodstawnym przyjęciem przez Sąd, że przy ustalaniu odpowiedniego wynagrodzenia należy brać pod uwagę także obszar strefy kontrolowanej, zamiast wyłącznie pas eksploatacyjny tożsamy z pasem służebności przesyłu.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej zarzucono naruszenie art. 382 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia zawierającego wewnętrzną sprzeczność i niedostateczne wyjaśnienie motywów rozstrzygnięcia.

Wnioskodawca w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, podnosząc zarzuty mające negować zasadność zarzutów skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadnym okazał się zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. wskutek sporządzenia uzasadnienia zawierającego wewnętrzną sprzeczność i niedostatecznie wyjaśniającego motywy podjętego rozstrzygnięcia, które to naruszenie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. W judykaturze przesądzono, że skarga kasacyjna może być oparta na zarzutach naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Rację ma skarżący, że nie są jasne motywy Sądu Okręgowego, który z jednej strony podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu Rejonowego, poczynione w oparciu o opinię pierwszego z biegłych J. K., a następnie podzielił wnioski i uznał za prawidłową opinię uzupełniającą z dnia 19 marca 2016 r. A. J., w sytuacji, w której obie te opinie nie są ze sobą zbieżne, co zasadnie zarzucił skarżący. Nie są w tej sytuacji jasne, ani w ogóle znane motywy Sądu Okręgowego co do ostatecznego określenia

szerokości pasa nieruchomości obciążonej służebnością przesyłu, a jednoznaczne ustalenie tego elementu ma bezpośredni wpływ na określenie wysokości odpowiedniego wynagrodzenia. Uniemożliwia to Sądowi Najwyższemu dokonanie kontroli kasacyjnej w tym zakresie, a nie jest on uprawniony do samodzielnego rekonstruowania powodów, którymi kierował się Sąd drugiej instancji, a w szczególności dociekać przyczyn wyrażonej przezeń aprobaty dla wniosków wynikających z opinii obu biegłych, w sytuacji istniejącej między tymi opiniami rozbieżności co do ostatecznej szerokości pasa służebności przesyłu (por. postanowienie SN z dnia 22 maja 2013 r., III CSK 293/12, OSNC 2013, nr 12, poz. 148).

W opinii biegłego J. K. szerokość obszaru służebności przesyłu określona została na 4 m, i tę wielkość ustalił Sąd Rejonowy jako szerokość obszaru obciążonego służebnością przesyłu, przyjmując, że szerokość pasa służebności to odległość 2 m od osi gazociągu. Z uwzględnieniem tak przyjętej szerokości obszaru służebności ustalona została całkowita powierzchnia nieruchomości obciążona służebnością przesyłu, będąca podstawą do określenia wysokości odpowiedniego wynagrodzenia.

Sąd Okręgowy na s. (...) uzasadnienia zaskarżonego wyroku podzielił te ustalenia Sądu Rejonowego i ich ocenę prawną.

Następnie ten Sąd odwoławczy podzielił wnioski z opinii biegłego A. J., przeprowadzonej jako dowód w postępowaniu apelacyjnym, i uznał tę opinię za prawidłową (s. (...) uzasadnienia zaskarżonego wyroku). Z opinii uzupełniającej tego biegłego wynika natomiast, że choć pas eksploatacyjny mógłby wynosić 1 m, to szerokość pasa służebności przesyłu określił jako 3 m.

W tej sytuacji zasadnie zarzuca skarżący wadliwość uzasadnienia w postaci jego wewnętrznej sprzeczności i niedostateczności wyjaśnienia motywów orzeczenia oddalającego apelację uczestnika, jeśli zważyć rozbieżność wniosków wynikających z obu opinii biegłych, uznanych przez Sąd Okręgowy za prawidłowe, pomimo nietożsamego określenia w nich szerokości pasa służebności przesyłu. Tymczasem wielkość ta determinuje przecież obszar nieruchomości obciążonej

służebnością przesyłu, a tym samym wpływa na określenie wysokości odpowiedniego wynagrodzenia.

Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. okazał się więc uzasadniony w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy w przedmiocie określenia odpowiedniej wysokości jednorazowego wynagrodzenia należnego wnioskodawcy.

Sąd Najwyższy nie podziela natomiast zarzutów skargi kasacyjnej odnośnie do naruszenia przepisów prawa materialnego przez ich błędną wykładnię, uzasadnienia których to zarzutów sprowadza się do kwestionowania tezy Sądu, że przy ustalaniu odpowiedniego wynagrodzenia należy uwzględniać także obszar strefy kontrolowanej, podczas gdy w ocenie skarżącego należy brać pod uwagę tylko pas eksploatacyjny uznawany za tożsamy z pasem służebności przesyłu, w którym pozwany w sposób czynny korzysta z nieruchomości, wykonując czynności składające się na dystrybucję paliwa.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę skłania się do akceptacji tego kierunku orzecznictwa, który opowiada się za stanowiskiem, że przedmiotem obciążenia służebnością przesyłu jest także grunt będący sferą kontrolowaną w rozumieniu przepisów § 10 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie. Innymi słowy, treścią służebności przesyłu objęte są także ograniczenia wobec właściciela nieruchomości wynikające z przepisów wymienionego rozporządzenia. Przepisy te ograniczają bowiem właściciela nieruchomości, który w strefie ochronnej nie może wykonywać prawa własności np. przez jej zabudowę. Z ich treści nie wynika, aby wyłączenie wykonywania części uprawnień właścicielskich, spowodowane działalnością przedsiębiorstwa przesyłowego, miało następować bez ekwiwalentu pieniężnego. Korzystanie z nieruchomości w zakresie służebności przesyłu obejmuje więc także strefę ochronną, określoną w przepisach powołanego rozporządzenia (wyrok SN z dnia 14 listopada 2013 r., II CSK 69/13, OSNC 2014/9/91).

Trudno bowiem byłoby aprobować tezę, aby przedsiębiorstwo przesyłowe wskutek swojej działalności mogło bezekwiwalentnie obciążać właściciela

nieruchomości, choćby pośrednio, ciężarem ograniczenia wynikającego z przepisów rozporządzenia o publicznoprawnym charakterze. Zachowania przedsiębiorstwa przesyłowego skutkujące powstaniem służebności przesyłu kreują pośrednio strefę kontrolowaną, przesądzającą o powstaniu ograniczeń o charakterze administracyjnym, dotyczących właściciela nieruchomości. Nieuzasadnionym byłoby bezekwiwaletne obarczanie ciężarem tych ograniczeń właściciela nieruchomości obciążonej służebnością przesyłu, zważywszy, że przepis art. 305² § 2 k.c. kreuje uprawnienie właściciela do uzyskania odpowiedniego wynagrodzenia.

Należy więc podzielić prezentowane w judykaturze stanowisko, aby wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu nie było ustalane wyłącznie w oparciu o powierzchnię pasa służebności, z którego skarżący faktycznie czynnie korzysta jedynie w celu eksploatacji swych urządzeń. Brak jest bowiem przesłanek prawnych, aby ograniczenia własności, wynikające z wyznaczenia strefy kontrolowanej na cały okres użytkowania gazociągów, miały być pomijane przy ustaleniu wysokości odpowiedniego wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu (uzasadnienie postanowienia SN z dnia 20 kwietnia 2017 r., II CSK 505/16, niepubl.).

Odpowiednie wynagrodzenie za ustanowienia służebności przesyłu (art. 305² § 2 k.c.) powinno więc być ustalone z uwzględnieniem stopnia ingerencji w treść prawa własności i zakresu uszczuplenia tego prawa. Nie ma bowiem żadnych przeszkód jurydycznych, aby odpowiednie wynagrodzenie za ustanowioną służebność przesyłu, ustalone także orzeczeniem sądu, kompensowało właścicielowi nawet ten uszczerbek w jego majątku, który jest konsekwencją obniżenia się wartości tej nieruchomości, będącej składnikiem jego majątku, w związku z jej obciążeniem służebnością (postanowienie SN z dnia 8 lutego 2013 r., V CSK 317/12, niepubl.).

Brak w art. 305² § 2 k.c. kryteriów określenia rozmiaru odpowiedniego wynagrodzenia oznacza, że ustawodawca pozostawił Sądowi swobodę polegającą na indywidualizacji ocen w tym zakresie, dokonywanych w ramach swobody jurysdykcyjnej na podstawie określonego stanu faktycznego, które mogą także

wynikać z ogólnych reguł porządku prawnego (postanowienie SN z dnia 27 lutego 2013 r., IV CSK 440/12, niepubl.).

W tym stanie rzeczy, uznając za uzasadnioną drugą podstawę kasacyjną, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

jw, aj

r.g.